

VJEČNI DANTE
ALIGHIERI
(FIRENZA, 1265.
– RAVENNA,
1321.)

- KRAJ SREDNJEGA
VIJEKA -
HUMANIZAM,
PREDRENEZANS
- OTAC TALIJANSKOGA
JEZIKA
- AUTOR EPSKOG
SPJEVA
BOŽANSTVENA
KOMEDIJA

pjesnik
filozof
prorok
mistik

Matija Grgat

Pjesnik

Stvara talijanski književni i pjesnički jezik i postiže umjetnički savršeno djelo.

Tematski otvara vrelo univerzalnih duhovnih, filozofskih i moralnih pitanja.

Temelj je književnosti zapadnoeuropskog kruga. Inspirira umjetnike stoljećima.

Filozof – etičar

Etika kao znanost o moralu “vlada” epskim spjevom.

Utemeljena je na kršćanskom svjetonazoru. U njemu ljudska djela imaju vječne posljedice, a težnja je za krepošću (vrlinom) najvažnija jer se tako čovjek povezuje s Bogom koji je Dobro, Ljubav.

Prorok

Dante sam doživljava svoje djelo kao proročki čin: nakon vlastitoga duhovnog iskustva, zadatak mu je pokazati ljudima duhovnu pozadinu iza ovozemaljskih vidljivih fenomena.

Mistik

Djelo je duboko ukorijenjeno u mističnoj teologiji sv. Bernarda iz Clairvauxa, mistika koji ga vodi do Božjeg lica, ali i u vlastitom iskustvu kontemplacije. Izgrađeno je na mističnoj viziji.

**Zašto i danas čitati
Božanstvenu komediju?**

**Jer je neprolazne
ljepote...
Jer nadahnjuje
dobrotom...
Jer potiče na
razmišljanje...
Jer otkriva čovjeku
važne istine o njemu
samome...
Jer pokazuje smisao
života: LJUBAV!
Jer vodi pozitivnoj
promjeni...**

**VIŠE OD
PJESNIČKE
GENIJALNOSTI**

**Putokaz do višeg,
mističnog života i
radosti.**

**O RADOSTI! O NEZNANA VESELJA!
O ŽIĆE MIRA LJUBAVI DIVNE!
O POSTOJANO BOGATSTVO BEZ ŽELJA!**

Raj, 27. pjevanje, 7 – 9

**Kontemplacija – put u
mistiku**

Kontemplacija – misaoni proces koji teži razumijevanju biti stvari.

Čovjekov je posljednji cilj i smisao sjedinjenje s Bogom, koje je moguće kao čin kontemplacije Boga i pročišćenja srca.

. »Blago čistima srcem: oni će Boga gledati«
(Mt 5, 8).

Božanstvena komedija

Naslov

“Komedija” – djelo s tragičnim početkom i sretnim završetkom; “božanstvena” – kasniji dodatak koji naglašava uzvišenu, duhovnu narav djela.

Struktura

Spjev od 100 pjevanja, u tri dijela, u tercinama, utemeljen na etičkoj filozofiji i alegorijskoj viziji duhovnog putovanja od pakla do raja. Simbolika je važna na svim razinama.

Sadržaj

U spjevu Dante spaja vlastito duhovno iskustvo i sva dotadašnja znanja, daje sliku svoga vremena u svjetlu univerzalnih ljudskih problema i pitanja prikazujući svemir i smisao čovjeka u njemu.

Ideja

Čovjek ima slobodnu volju i zato snosi odgovornost za svoje životne izbore.

Motivacija

Suočavanje s duhovnom stvarnošću Danteu postaje poziv na promišljanje i promjenu, a kontemplacija najviši oblik života. Tri su važne žene u njegovu spasenju: Djevica Marija, sveta Lucija i Beatrice.

Važnost zvijezda

Zvijezde – simboli duha, vrlina, simbol Marijine pomoći i vodstva (*Zvijezda mora*) te poveznice s božanskim svijetom.

Bezvremena mudrost

Alegorija Danteova i uopće ljudskoga puta do blaženstva i spoznaje smisla

Putokaz kako krizu pretvoriti u osobni duhovni rast

POEZIJA I ZBILJA Odraž Danteova iskustva

Izgubljen na polovici životnoga puta (autobiografski elementi): baveći se politikom, prevaren, izgnanik iz svoje Firenze, ostao sam, bez obitelji, ovisan o drugima, slomljen i razočaran, suočen sa zvjerskim silama u ljudima i s vlastitim zabludama.

Ljubav i duhovna ljepota – ideali

Zaljubio se kao dječak u djevojčicu Beatrice koja će izrasti u prekrasnu osobu - uzor moralne savršenosti, te postati njegov duhovni ideal. Ta će ga platonska ljubav nakon njene prerane smrti i kasnijeg osobnog tragičnog iskustva u bavljenju politikom usmjeriti prema duhovnoj stvarnosti.

Filozofija i teologija ili pitanje smisla i cilja života

Krizu nakon smrti Beatrice (a rano je izgubio i majku i oca) uspijeva prevladati ljubavlju prema filozofiji (sv. Augustin i platonizam) i teologiji (sv. Bernard). One mu kasnije pomažu da iz tragične situacije i duševne patnje izide preporođen, kreativan, mudar i oplemenjen najvišom spoznajom.

Ljubav je duhovna sila

Beatrice, opjevana u djelu *Vita nuova*, postaje u *Božanskoj komediji* simbol Božje milosti, a **LJUBAV** nije samo osjećaj, emocija (kako je mi danas doživljavamo i zato nam se pokazuje prolaznom, krhkom i nestalnom), već **duhovna sila** koja uključuje etičku dimenziju: savjest, odluku, volju za dobro. LJUBAV ima i božansku dimenziju – duhovni smisao života.

LJUBAV vodi k spasenju, očituje se kao vječna i **stvaralačka snaga DOBRA**.

LJUBAV je moć koja pokreće sve na djelovanje, a njezin izvor je u Bogu.

Čovjek u odnosu prema LJUBAVI

Čovjek griješi u izboru predmeta ljubavi ili u nedostatku, u stupnju ili snazi ljubavi, **najviše griješi kad bira prolazno, svjetovno umjesto vječnog, božanskog.**

Ljubav kao tema spjeva

Osnovna je tema spjeva **čovjekov put od grijeha i ispraznosti prema idealima i spasenju**, tj. **preobrazba** od ustrašenog, egoističnog bića u duhovno biće koje susreće Boga i nalazi sebe i sve u njemu. Doživljava mistiku ljubavi koja “pokreće” cijeli svemir.

Duša je najveće čovjekovo blago - dio duhovnoga svijeta.

Ona je vječna, a na zemlji izložena zabludama.

Glavne su težnje koje nas odvajaju od duhovnog života: sebeljublje, težnja za moći, posjedovanjem i užitkom.

Duša se može kroz zablude odvojiti od LJUBAVI, koja nas povezuje s Bogom, i u tome je korijen njene patnje.

ALEGORIJA, SIMBOLIKA

Tamna šuma simbolizira duhovnu izgubljenost; osunčano brdo simbol je spoznaje i spasenja; tri zvijeri simboliziraju prepreke do njih: oholost, požudu, pohlepu, tj. NAGONSKO, zvjersko u ČOVJEKU, čega se treba osloboditi kako bi se istinski živjelo. Djevica Marija, sveta Lucija i Beatrice sudjeluju u njegovu spasenju (povezane s Nadnaravnim) te Vergilije, rimski pjesnik, simbol razuma.

Ili Danteovim riječima:

“OHOLOST, ZAVIST I LAKOMOST, TO JE TROSTRUKA VATRA ŠTO SVA SRCA ŽARI”

Pakao, 6.pjevanje, 74 – 75

Pakao, Čistilište, Raj - stvarnost duše

Duša ima slobodu izabrati, a izbor donosi posljedice: pakao, čistilište, raj. Svaki dio djela i djelo u cijelosti nabijeni su simbolikom te predstavljaju stanja duše, koju osim požuda i zabluda u duhovnom napredovanju koče sumnje i strahovi.

Pakao

(rad Marte Karlović, 4.c)

**Da je sve zlato pod mjesecom zbrati,
sve ne bi moglo počinka da dade
nijednoj duši što se ovdje pati.**

(Pakao, 7. pjevanje, 64 – 66)

Čistilište

(rad Sare Drvar, 4.c)

**Za put po boljim vodama će sada
mog duha čamac jedra razapeti,
ostavljajući ono more jada**

(Čistilište 1. pjevanje, 1 – 3)

Raj

(rad Katje Hrkić, 4.c)

**...”Mi smo izišli iz tijela
silnog u nebo što je svjetlost čista:**

**svjetlost od uma, u ljubavi cijela;
ljubav od dobra, u radosti svuda;
radost vrh svake slasti što se pela.**

(Raj, trideseto pjevanje, 38 – 42)

Danteov grijeh

Zavela ga je taština – ispraznost svjetskog sjaja.

Ljubav prema Beatrice trebala ga je voditi duhovnim, moralnim, božanskim idealima. Imao je “povoljne zvijezde, milost i talent da bude uzor vrlinama”, Beatrice ga je “privukla na to svojim likom”, ali se nakon njezine smrti ipak okrenuo svjetovnom uživanju. Nije ga uspjela “ni pojavom i viđenjem u snu” potaknuti da se vrati.

Viđenje pakla – put spoznaje i čišćenja

Toliko je pao da je jedino sredstvo za njegov spas bilo da “vidi srušene u pakao”. Jedina mogućnost njegova “buđenja” bio je prolazak kroz pakao da bi stekao “potpuno iskustvo”.

Pakao je: patnja, tama, tjeskoba, zlo, mahnitost, more jada...

Razum i volja opaka = demonsko, razorno zlo. Teži su grijesi i muke što se dublje ulazi u pakao.

Lucifer ima tri lica – simbolična je protivnost Svetom Trojstvu, a obilježen je ovim oznakama: nemoć, neznanje, mržnja.

Pakao je djelo pravde

Prolazeći kroz pakao i čistilište, Dante stječe istinsko znanje o ovozemaljskim užicima i požudama iz perspektive vječnosti; težina grijeha određuje težinu kazne jer predavanje požudama stavlja ljudsku dušu pod vlast demonskih sila.

Dantea viđenje potresa, užasava, plaši.

Čovjek je razumno, duhovno biće; stvoren je za usavršavanje u ljubavi i vrlinama, ali posjeduje i osjetilni, nagonski dio koji ga povezuje sa životinjskim svijetom.

Duša mu govori kroz savjest, nadahnute misli, intuiciju, snove, no on zaslijepljen požudom može prećuti njezin govor.

Pakao je stvarnost duše, čovjeka vraća promišljanju o njemu samome, pitanju dobra i zla i čežnji za spasenjem.

OD NEZNANJA DO ZNANJA

Čovjek je okrenut vanjskom svijetu svim svojim osjetilima i lako ga mogu zavesti zemaljske stvari. Požude, nagoni preuzmu vodstvo nad idealima. Čovjek prestane biti svjestan svoje nutrine – duše, savjesti, intuicije – gubi vrline i tako tone prema paklu, s nikad zadovoljenom požudom, koja ga duhovno osljepljuje, zaluduje.

Ili Danteovim riječima:

**“ZEMALJSKE ME STVARI
DRAŽIMA LAŽNIM ZAVEDOŠE S PUTA
ČIM MI SE SKRIŠE VAŠEG LICA ČARI.”**

Čistilište, 31. pjevanje, 34 – 36

**POŽUDA SLIJEPA, ŠTO VAS LUDI, RADI
SA VAMA SLIČNO KO ŠTO MALO DIJETE
DOJILJU GNA, A UMIRE OD GLADI.**

Raj, 30. pjevanje, 139 – 141

***Znanje o ljudskoj duši
važnije je i vrjednije
od svega zemaljskoga***

Čovjek treba biti usredotočen na LJUBAV i VRLINE ako želi doživjeti istinsku sreću i blaženstvo.

Razum je moćan, ali ima svoje granice

Velika je moć razuma, ali ga požude mogu oslijepiti.

Razumom Dante otkriva nerazumnost onih koji su završili u paklu zbog tog sljepila.

Razumom i vježbanjem možemo svladati svoje nagone i požude, postići vrline, razboritost, no ne možemo postati sveti. Stoga pretkršćanski mudraci nisu u raju, ali ni u paklu.

Svojim umom ne možemo doći do Boga niti shvatiti objavljenu istinu niti postići savršenstvo, blaženstvo, raj.

Ne možemo imati nadnaravnu moć, nadnaravno znanje, savršenu ljubav koje su svojstvene Svetom Trojstvu.

Raj je dar Božje milosti

Bez Božje milosti (Kristove žrtve) i svjetlosti Duha Svetoga duša ne može doći do stanja blaženstva i jedinstva s Bogom.

Vjera, nada i ljubav – put u raj

Dantea na duhovnom putovanju vode tri zvijezde, simboli božanskog svjetla: vjera, nada i ljubav. Svako pjevanje završava s pogledom na zvijezde, njih jedino u paklu nema.

Čovjek je biće razuma i vjere, pozvano na VIŠI LET, na duhovni rast i preobrazbu, ali ljudi se uglavnom usredotoče na materijalno, zemaljsko, a duhovno zanemare.

Tri su najvjernije zvijezde na duhovnom putovanju i sazrijevanju: vjera, nada i ljubav.

One nas dovode do temeljnih VRLINA: MUDROSTI, PRAVEDNOSTI, JAKOSTI I UMJERENOSTI.

Vrlinama postizemo unutarnju radost i smisao života.

I RAZUM I VJERA

Kroz pakao i čistilište Dantea vodi Vergilije, rimski pjesnik, autor epa *Eneida*, nasljedovatelj Homerove poetike – odgojitelj, simbol razuma, ali na vrhu čistilišta, u zemaljskom raju (dotle može razum!) predaje ga u ruke Beatrice – simbola vjere i Božje milosti.

Ili Danteovim riječima:

LUD JE TKO MNI DA LJUDSKI UM ĆE KOJI
PRELETJET PUT NEIZMJERNI ŠTO VODI,
GDJE JEDNO BIĆE U TRI LICA STOJI

Čistilište, 3. pjevanje, 34 – 36

Cjelovita spoznaje je mistična, nadnaravna

...a kroza živu svjetlost mene zali
svijetleća bit i bješe tako jasna
u vidu mom da nemoćna me svali...

...Tamo je ona vlast i mudrost sama
što putove sa zemlje k nebu stvori,
za kojim tako dugo bješe čama.

(Raj, 23. pjevanje, 28 – 30 i 37 – 39)

Preobrazba – smisao života

*...zar ne vidite da smo crvi, zvani
da anđeoskog stvorimo leptira
što na sud leti bez ičeg što brani?*

*Što vam visoko leti duh pun hira
kad ste, ko crv, u razvoju što stane,
nesavršen sred zemnih okvira.*

Čistilište, 10. pjevanje, 124 – 129

Dante ulazi u čistilište gdje mu je cilj
oslobođenje od grešna života, spas duše,
vječni mir bez želja, blaženstvo raja,
zajedništvo s Bogom.

Put ga vodi od težih k lakšim grijesima i
stanjima duša pri čemu dušama u
napredovanju pomažu anđeli, a prati ih
pjesma.

Srce je središte života

U zrcalu svoga srca grješnik jasno vidi svoj
grieh i kaje se.

Istinska spoznaja i priznanje svoje grješnosti
mijenjaju čovjeka, a ljubav ga potiče da više
ne griješi, što je put svetosti.

Vjera je put duhovne
preobrazbe, rasta, put
stvaranja novog čovjeka.

Vjera je moćna sila, ona je
povezana s otkrivanjem
duhovnih istina, ideala,
zakona, ljepote i smisla iza
mreže zemaljskog, vidljivog
svijeta.

Povezana je sa srcem u
kome se stječu uvidi u
duboke istine o sebi i svijetu,
o svom duhovnom stanju
(savjesti) i mogućnostima.

Vjera surađuje s razumom i
slobodnom voljom u odabiru
dobra.

MORAL – TEMELJ SRETNIA ŽIVOTA

Moralna doktrina je baza Božanstvene komedije
jer je temelj dobra ljudskoga života.

Čovjeku je urođena prirodna (instinktivna) ljubav, a
ona se veže s užitkom. Duša zbog užitka može i
krivo izabrati, mogu joj postati privlačne loše stvari,
no razum je “moć koja savjetuje” pa čovjek
prirođenom slobodnom voljom, zahvaljujući njemu,
može izabrati dobro. Obraćanje je okretanje na
pravi put ako izabere krivo.

Ili Danteovim riječima:

SADA ME STADE KOPRIVA DA ŽARI
KAJANJA, TE ZAMRZIH IZ SVIH SILA
BAŠ NEKOĆ NAJPRIVLAČNIJE MI STVARI

Čistilište, 31. pjevanje, 85 – 87

*Tek pročišćen čovjek
može vidjeti ljepotu i
sjaj istine*

Tu pamćenje mi svlada duh, jer gore
Na križu vidjev u svem sjaju Krista
Ne nađoh slika što dostojno zbore.

23. pjevanje 28 – 30

Danteovo iskustvo razuma i vjere

Dantea Vergilije (simbol razuma) vodi do zemaljskog raja, do očišćenja od strasti, do stjecanja slobodne, prave, zdrave volje, iscijeljene i ojačane kroz čistilište – toliko je moguće postići razboritu čovjeku.

Za ulazak u nebesku sferu, u raj potrebna mu je Beatrice – simbol vjere i milosti.

Prije ulaska u raj doživljava “vatreno krštenje”, tj. mora proći kroz vatreni zid.

Da bi se iskusilo nebesko, mora se otpustiti sve zemaljsko

Vjerovati znači prijeći prag vidljivog i sigurnog, razumom objašnjivog, osjetilima dokučivog, imati povjerenje u Boga i njegov dobar naum s nama, imati u srcu LJUBAV; otpustiti sve zemaljsko i zaputiti se u mistično.

Čovjekov se pogled mora odlijepiti od zemlje i gledati duhovni svijet

***Nebo vas zove, oko vas se kreće
I vječne svoje ljepote vam kaže,
a pogled vaš od zemlje dalje neće,***

zato vas bije koji sve to važe.

Čistilište, 14. pjevanje, 148 – 151

**Vjera je svojevrsna
avantura otkrivanja
novoga, višega života.**

**Vjera se slaže s razumom,
ali ga nadilazi.**

**Ona uključuje povjerenje i
ima posljednju riječ.**

**Vjera je put do iskustva
nadnaravnoga.**

**Zaboravljajući svoj
nadzemaljski, duhovni cilj,
vječnost i ljepote duhovnih
ideala, možemo smisao
života lako promašiti; zato
su patnje poticaj za
promišljanje i “buđenje”.**

VJERA JE PUT U NEPOZNATO

Dante mora zajedno s Vergilijem (tj. razumom) ući u vatru gorućeg zida koji dijeli poznati svijet od nevidljivoga, tajanstvenoga, Božjega. Hrabrost mu za taj čin daje ljubav, tj. podsjećanje na Beatrice (Božju milost), koja mu se nakon toga otkriva pri čemu se on mijenja kao i njegove težnje.

Ili Danteovim riječima:

MOJE SE OČI ZAGLEDAŠE TAKO,
UGASIT ŽELJNE ŽEĐ OD DESET LJETA,
DA MI UTRNU DRUGO ČULO SVAKO,

I KAO ZIDOM OD DRUGOG SE SVIJETA
ODIJELIŠE, TOLIKO IH JE STAROM
PRIVUKLA MREŽOM SNAGA SMIJEŠKA SVETA.

Raj, 32. pjevanje, 1 – 9

Danteov doživljaj neba, raja

U nebu što ga **sjaj** najveći zlati
bijah i vidjeh stvari što ih rijeti
nit zna nit može tko se ozgo vrati,

jer prilazeći svoje želje meti,
naš um toliko u dubinu roni
da ne može sve slijedit u pameti.

Raj, 1. pjevanje, 4 – 9

**Blaženi život djelo je Božje milosti
i ljudske dobre, slobodne volje, a temelj
mu je u zrenju, tj. motrenju oslobođenom
osjetilnosti (kontemplaciji)**

Iz ovoga se može sagledati
Da blaženom je bivstvu temelj **zrenje**,
A nije ljubav što ga poslije prati,

a gledanju je mjera zasluženje,
što s milosti i dobre volje kreće:
od stupnja se do stupnja tako penje.

Raj, 28. pjevanje, 106 – 114

**Nebo je ostvarenje svih želja,
oslobođenje od svih zabluda i
robovanja, pronalazak mira,
sebe i svega u Bogu koji je
LJUBAV.**

**Onaj tko ga doživi, ne može to
iskustvo prenijeti drugima.**

**Zato je jezik mistika i pjesnika
sličan. Pomoću simbola i
analogija pokušavaju makar
približno dočarati ono što nije
svakodnevno ljudsko iskustvo.**

**Put u nebo, u raj svatko mora
iskusiti sam.**

LJUBAV SVE VEŽE U JEDNO

O preobilna milosti što zjeni
Dade da hodi svjetlošću iskonom,
Tako da svu mi snagu vida plijeni!

Njoj u dubini vidjeh da se sponom
Ljubavi sve u jedan svezak meće
Što razasuto svom je vasionom;
Raj, 33. pjevanje, 82 – 87

Ko geometer što se cio trudi
Izmjerit krug, a ne može da lovi,
Misleći, onaj temelj za kim žudi,

Takav bjeh ja uz onaj prizor novi:
Htio sam vidjet kako se je svila
Slika u krug i otkud tamo plovi;

Al ne bijahu za to moja krila:
Kadli u razbor moj sa trijeskom slijeće
Blistavost gdje se njeg`va žudnja zbila.

Visoku maštu izda tu umijeće;
Al pogna želju i volju da jezde,
Kao što kotač jednako se kreće,

Ljubav što giba sunce i sve zvijezde.
Raj, 33. pjevanje, 133 – 145